

SERRA

D'OR

**Entrevistes a Margarida Aritzeta
i Maria del Mar Bonet**

Xènia Bussé i Miquel-Lluís Muntané

I el món va descobrir Catalunya

Francesc-Marc Álvaro

**Neil Cowley, de Texas
a Santa Maria del Mar**

Rosina Nogales

Les moltes vides d'en Titot

Miquel Pujadó

**El teatre de Sarah Kane: culte,
provocador i brillant**

Enric Ciurans

Miquel Porter i Moix, una pel·lícula

Tariq Porter

695

Novembre 2017 ■ 5,90 €

No sabem qui va escriure el «Curial e Güelfa»

per Lola Badia

Quan apareix una proposta d'autoria d'una obra important de la literatura, els historiadors i els crítics tenim l'obligació de contrastar i sospesar les dades i els arguments. Aquest és el cas de l'atribució de la novel·la cavalleresca *Curial e Güelfa* a Íñigo d'Ávalos. La hipòtesi procedeix de la tesi que Abel Soler defensà a la Universitat de València el 28 de novembre de 2016, el resum de la qual s'ha divulgat per diversos canals. Farem referència, en primer lloc, a l'article aparegut a «Serra d'Or» (juny 2017, pàgs. 49-52), però també als que es poden llegir a «Estudis Romànics» (núm. 39, 2017, pàgs. 137-165) i a «Scripta» (núm. 9, 2017, pàgs. 165-193).

Abel Soler llegeix el *Curial* en clau al·legòrica i n'extreu una interpretació política. Els arguments principals d'aquesta lectura són dos. Segons el primer, la novel·la és una al·legoria de la biografia d'Íñigo d'Ávalos i de les ambicions polítiques d'Ávalos i d'Alfons IV el Magnànim. Segons un altre argument, la Güelfa, senyora de Milà, amada i protectora de Curial, el protagonista de la novel·la, representa dos significats al·legòrics: d'una banda, es correspondria a Antonella d'Aquino, la noble donzella casada amb Íñigo d'Ávalos, que li procurà, primer el comtat de Monteodorisio, i finalment tota l'heretat dels d'Aquino (comtat de Loreto i marquesat de Pescara), però també la mateixa Güelfa representaria les ambicions del rei Alfons

sobre el ducat de Milà. A més a més, d'acord amb la lectura de Soler, la novel·la o qualsevol dels episodis o personatges poden adquirir, per al·legoria, qualsevol altre significat que resulti convenient per a la hipòtesi proposada; per exemple, la història de Curial i la Güelfa també es pot llegir com un epitalami de les noces de Ferran d'Aragó amb Isabella Chiaromonte i el comte de Poitiers pot convertir-se en el comte de Ponthieu. D'aquesta manera, el llibre esdevé un *roman à clef*, en paraules d'Antoni Ferrando, «un mapa del tresor amb pistes ací i allà» (entrevista al diari «El Mundo» del 16 de març de 2017).

Sense entrar a discutir la legitimitat d'una lectura política del *Curial* en clau al·legòrica, el fet és que les dues proves decisives d'aquest discurs interpretatiu, segons Soler i Ferrando, són les noces d'Íñigo d'Ávalos amb Antonella d'Aquino i l'estendard burell i negre travessat per un lleó rampant que porta Curial en el combat en defensa d'Augier de Bellian. Aquest estendard derivaria de les armes dels d'Aquino després del matrimoni amb Giovanella del Borgo (1415). Les esposalles i les noces d'Íñigo d'Ávalos i d'Antonella d'Aquino foren celebrades, respectivament, el novembre de 1450 i de 1452, i no el 1443, com diuen i repeteixen Soler i Ferrando. És de sentit comú que, si Antonella d'Aquino es casà jove i era menor quan al novembre de 1450 se signaren les

esposalles, la data de 1443 només pot provenir d'una mala lectura de la bibliografia i la documentació. Si es repassa amb atenció la bibliografia citada per Colapietra (la referència que Soler al·lega per a aquesta data), l'error salta a la vista.

Els d'Ávalos no usaren les armes dels d'Aquino fins després de la mort sense hereus mascles de Francesco Antonio d'Aquino (1472) i d'Antonella d'Aquino (1493), que havia heretat el títol i l'escut del germà; després d'aquest últim decés, Alfonso d'Ávalos esdevingué marquès de Pescara i comte de Loreto. Aquests dos esdeveniments, noces i adopció de les armes, ocorregueren força anys després de la data (1446-1448) que Soler mateix proposa per a la redacció de la novel·la d'acord amb la seva lectura al·legoricopolítica. Soler acumula dades històriques i literàries amb una lleugeresa tan desconcertant que invalida les pròpies hipòtesis. Qui visiti la capella d'Ávalos a Sant'Anna dei Lombardi de Nàpols podrà verificar que el senyal heràldic reproduït en imatge i el text descriptiu del peu d'imatge de l'article de Soler a «Estudis Romànics» no es troba en cap dels escuts de la capella. El mateix succeeix amb el senyal reproduït en imatge i el text descriptiu del peu de la imatge («sala noble del palau d'Ávalos de Loreto») de l'article de Soler a «Scripta». Aquest escut reproduït ni procedeix del castell Chiola de Loreto Aprutino ni és

Anvers i revers de la medalla d'Íñigo d'Ávalos feta per Pisanello.

Llosa del vas sepulcral de la capella d'Ávalos de Sant'Anna dei Lombardi a Nàpols.

del segle XVI, com escriu. Per més lliçons heràldiques que Soler faci aparença de donar, quan hom comprova alguna dada d'aquestes, les seves propostes s'esfumen. Sobre la llosa del vas funerari de la capella d'Ávalos, on fou sebolit Íñigo d'Ávalos segons la *Crònica* de notar Giacomo, figuren les armes del llinatge d'Ávalos: una torre amb tres torretes merletades. Aquestes armes no es troben a la novel·la i, d'altra banda, Curial usa diversos senyals heràldics.

Soler només es fixa en el del primer combat del protagonista: l'estendard burell i negre travessat per un lleó rampant.

En els articles publicats fins ara, Abel Soler sosté que el català era la llengua familiar dels d'Ávalos. Repeteix en diversos llocs que Costanza d'Ávalos escriví un poema «*nel più fiorito valenziano*» en ocasió de la mort del germà Alfonso, el qual donà la vida en la defensa de Nàpols en la invasió de Carles VIII de França

(1495). Per a aquesta informació, Soler al·lega *La rassegna d'Ischia* de Raffaele Castagna (2006), una mena de guia turística. Si hagués consultat el llibre de referència de Suzanne Thérault (Florència: Sansoni, 1968) sobre el cercle literari de Costanza d'Ávalos i de Vittoria Colonna, muller de Ferrante d'Ávalos, hauria llegit que la font és una història novel·lesca del personatge Costanza d'Ávalos escrita per Amedeo Mammarella a *Ischia l'isola verde* (1949). Antoni Ferrando i Abel Soler han convertit una dada de ficció en una prova històrica.

Abel Soler afirma que Íñigo d'Ávalos escriví en català dos tractats de falconeria, que ell mateix traduí anys després (1472) a l'italià. Aquesta dada és encara més sorprenent que l'elegia en català de Costanza d'Ávalos. Aquests dos tractats de falconeria foren editats per Antonio Lupis el 1975. Cap de les afirmacions de Soler té fonament: ni són traducció d'un text català o almenys ningú fins ara ha mostrat un sol indicatiu per proposar-ho, ni coneixem en quin any foren copiats o traduïts, ni la llengua presenta catalanismes significatius. El seu editor escriu: «*Ibrida è la lingua dei trattati, oscillando tra la tensione letteraria, di tipo toscano, e i fenomeni catteristici della 'koiné' napoletana del Quattrocento*». Soler sosté la catalanitat dels textos a partir de meres conjectures. La Biblioteca

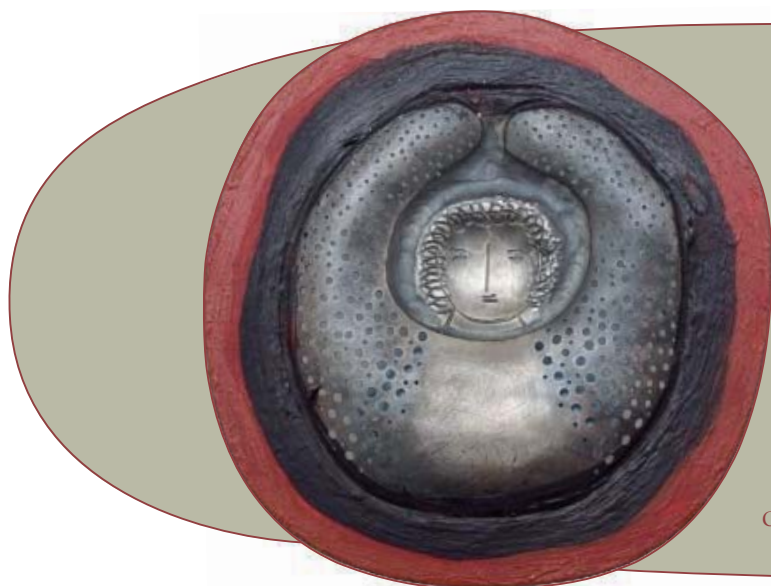
de la Universitat de València disposa d'una separata amb l'estudi i l'edició de Lupis d'aquests dos tractats de falconeria en espera de qui vulgui comprovar-ho.

Segons Soler, en la medalla dissenyada per Pisanello per a Íñigo d'Ávalos, la qual conté al revers l'escut d'Aquil·les, hi ha representat un paisatge descrit en un capítol crucial del *Curial*: el somni al Parnàs. Aquesta seria una altra prova definitiva de la hipotètica autoria. L'escut d'Aquil·les és el primer i més famós exemple d'èfrasi poètica d'una obra d'art: al cant 18 de la *Iliada*, Hefest forja per a Aquil·les un escut que evoca una visió completa del cosmos. Els estudiosos de Pisanello estan d'acord que en la medalla hi ha una representació simplificada de l'escut d'Aquil·les homèric. El cant 18 de la *Iliada* descriu una obra d'art imaginària. El que Hefest forjà exactament en l'escut és, en últim terme, impossible de visualitzar. Pisanello tingué l'audàcia de reduir aquest univers representat en l'escut d'Aquil·les en l'espai d'una medalla. Tothom pot veure-hi el cel i les constel·lacions, la terra i l'oceà; en el paisatge central, un parell de muntanyes separades

per una vall boscosa amb muntanyes de forma cònica al fons. Els edificis en primera línia semblen una ciutat emmurallada a l'esquerra i un altre edifici de grans dimensions a la dreta, que tant podria ésser un castell com una església, els quals evocuen el motiu de les dues ciutats: la ciutat en pau i la ciutat en guerra.

Amb el mateix fonament amb què altres veuen les muntanyes de Montserrat i el riu Llobregat en el retrat de *La Gioconda*, Soler interpreta que la ciutat de l'esquerra és Tebes, que les dues muntanyes separades són el Parnàs de doble cim, residència de les Muses, i que la construcció de la dreta és el temple d'Apol·lo, d'acord amb el paisatge del capítol del somni al Parnàs del *Curial*. Encara més, el revers de la medalla del Pisanello conté dos escuts. En la part superior tothom pot veure-hi l'escut dels d'Ávalos, ornamentat amb dues branques de roses que repliquen la punta corbada de l'escut, exactament el mateix escut d'armes del vas sepulcral de la capella d'Ávalos. El conjunt crea l'efecte visual que l'univers representat a través d'una reproducció de l'escut d'Aquil·les penja

de l'escut dels d'Ávalos. A la vora de les medalles es llegeixen la firma de Pisanello («opus Pisani pictoris») i el mot «per vui se fa», on «vui» —és a dir, «vós»— designa Íñigo d'Ávalos representat a l'anvers de la medalla i al revers per l'escut familiar. El subjecte passiu és la medalla amb l'escut d'Aquil·les convertit en un penjoll de l'escut d'armes dels d'Ávalos. Si Íñigo d'Ávalos correspon a Aquil·les, Pisanello correspon a Hefest. En canvi, Soler, pel mateix procediment que veu «el doble cim del Parnàs, la Tebes emmurallada per Cadme, el temple d'Apol·lo, lloçers de sapiència i vinyes de Bacus», interpreta que el mot «per vui se fa» s'adreça a les Muses, representades (no sabem per què) per les dues branques de roses. Al capítol del somni al Parnàs del *Curial*, Apol·lo i les Muses s'apareixen en somnis a Curial. Amb aquesta interpretació, Abel Soler creu que dona una prova concloent que l'autor del *Curial* i el comitent de la medalla són la mateixa persona. En poques paraules, l'al·legoria és una forma molt productiva d'interpretació, però no és un instrument adequat per proposar un autor per a una obra anònima.

CAPDEVILA
JOIERS I ARGENTERS
A LA CIUTAT DE BARCELONA

Consell de Cent 320 Tel. 932160432
capdevila@capdevilajoiers.com